

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
იურიდიული ფაკულტეტი

სამართლის ჟურნალი

№1, 2019

უნივერსიტეტის
გამომცემლობა

UDC (უაკ) 34(051.2)
ს-216

მთავარი რედაქტორი

ირაკლი ბურდული (პროფ., თსუ)

სარედაქციო კოლეგია:

ჭ ლევან ალექსიძე (პროფ., თსუ)
გიორგი დავითაშვილი (პროფ., თსუ)
ავთანდილ დემეტრაშვილი (პროფ., თსუ)
ბესარიონ ზოიძე (პროფ., თსუ)
თევდორე ნინიძე (პროფ., თსუ)
ნუგზარ სურგულაძე (პროფ., თსუ)
პაატა ტურავა (პროფ., თსუ)
ლადო ქანტურია (პროფ., თსუ)
ნათია ჩიტაშვილი (ასოც. პროფ., თსუ)
ლელა ჯანაშვილი (ასოც. პროფ., თსუ)
გიორგი ხუბუა (პროფ., თსუ)
ლაშა ბრეგვაძე (თ. წერეთლის სახ. სახელმწიფოსა და
სამართლის ინსტიტუტის დირექტორი)
გუნთერ ტოიბნერი (პროფ., ფრანკფურტის უნივერსიტეტი)
ბერნდ შუნემანი (პროფ., მიუნხენის უნივერსიტეტი)
იან ლიდერი (პროფ., ფრაიბურგის უნივერსიტეტი)
ხესე ანტონიო სეოანე (პროფ., ლა კორუნიის უნივერსიტეტი)
კარმენ გარსიმარტინი (პროფ., ლა კორუნიის უნივერსიტეტი)
არტაკ მკრტიჩიანი (პროფ., ლა კორუნიის უნივერსიტეტი)

*გამოცემულია ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
საუნივერსიტეტო საგამომცემლო საბჭოს გადაწყვეტილებით*

© ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
გამომცემლობა, 2020

ISSN 1987-7668

**კონვენცია „განათლებაში დისკრიმინაციის წინააღმდეგ“
UNESCO, ქ. პარიზი, 1960 წლის 14 დეკემბერი¹
იუნესკოს კონვენციის იმპლემენტაცია საქართველოს კანონმდებლობაში**

წარმოდგენილი სტატია შეეხება იუნესკოს 1960 წლის 14 დეკემბრის „განათლებაში დისკრიმინაციის წინააღმდეგ“ კონვენციის (UNESCO, ქ. პარიზი) იმპლემენტაციას საქართველოს კანონმდებლობაში. წინამდებარე სტატია მოიცავს შემოხსენებული კონვენციის საქართველოს კანონმდებლობაში იმპლემენტაციის ზოგად ასპექტებს. მასში განხილულია თუ რა არის განათლების დისკრიმინაცია, რა ტიპის დისკრიმინაცია არსებობს და რა სახის დისკრიმინაციას შეიძლება ჰქონდეს ადგილი საგანმანათლებლო დაწესებულებებში. კონვენციის იმპლემენტაცია საქართველოს კანონმდებლობაში მიზანშეწონილია განვიხილოთ განათლების ხელმისაწვდომობის, განათლების დაფინანსების, ინკლუზიური განათლების, ეროვნული უმცირესობების განათლების უფლებებისა და რელიგიური და პოლიტიკური ნიშნით დისკრიმინაციის აკრძალვის თვალსაზრისით. წარმოდგენილი კვლევის მიზანია, არსებული საკანონმდებლო აქტების შესაბამისობის დადგენა კონვენციით ნაკისრ ვალდებულებებთან. კვლევაში მიმოხილული საკითხები, ძირითადად, ინფორმაციულია, ვინაიდან ხდება არსებული საკანონმდებლო აქტების ანალიზი და შედარება კონვენციით ნაკისრ ვალდებულებებთან. შესაბამისად, სტატიაში საუბარია: ა) განათლების ხელმისაწვდომობაზე. მასში განხილულია, ის სამართლებრივი აქტები, რომელშიც პოვა ასახვა შემოაღნიშნული კონვენციის დებულებებმა. ამავე ნაწილში საუბარია 2014 წლის 2 მაისს (ქუთაისი, № 2391-III) მიღებულ დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ საქართველოს კანონზე, რომელიც, თავის მხრივ, ანესრიგებს განათლების სფეროში დისკრიმინაციის აღმოფხვრისა და განათლების ხელმისაწვდომობის საკითხს; ბ) განათლების დაფინანსებაზე. ვინაიდან ზოგად განათლებას კანონმდებლობით დადგენილი წესით სრულად დაფინანსებს სახელმწიფო და მოქალაქეებს უფლება აქვთ კანონით დადგენილი წესით სახელმწიფოს დაფინანსებით მიიღონ პროფესიული და უმაღლესი განათლება, მოცემულ ნაწილში განხილულია განათლების სამივე საფეხურის დაფინანსების საკითხი; გ) ინკლუზიური განათლების ხელმისაწვდომობაზე. ყველა მოქალაქისთვის განათლების ხელმისაწვდომობის პრინციპისა და დისკრიმინაციის ყველა ფორმის დაუშვებლობიდან გამომდინარე, სახელმწიფოსთვის მნიშვნელოვან გამოწვევას წარმოადგენს ინკლუზიური სწავლების პრინციპის დანერგვა. ამდენად, სტატიაში აგრეთვე განხილულია საგანმანათლებლო დაწესებულებებში ინკლუზიური განათლების ხელმისაწვდომობა; დ) ეროვნული უმცირესობების განათლების უფლებებზე. საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისად, საქართველო იცავს უმცირესობების ინდივიდუალურ და კოლექტიურ უფლებებს და ხელს უწყობს მათ სამოქალაქო ინტეგრაციას. აღნიშნული გამოიხატება განათლების მიღების ხელმისაწვდომობაშიც; ე) რელიგიური და პოლიტიკური ნიშნით დისკრიმინაციის აკრძალვაზე. სტატიაში მოცემულია აღნიშნული საკითხის ეროვნულ დონეზე მარეგულირებელი ნორმები, რომელიც თანხვედრაში მოდის შემოხსენებული კონვენციის მე-5 მუხლთან.

სტატიაში ასევე წარმოდგენილია დასკვნები განხილული საკითხების საქართველოს კანონმდებლობაში იმპლემენტაციასთან დაკავშირებით.

საკვანძო სიტყვები: განათლების უფლება, დისკრიმინაციის აკრძალვა, ინკლუზიური განათლება, განათლების დაფინანსება, იუნესკოს კონვენცია.

* ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტის სამართლის სადოქტორო პროგრამის დოქტორანტი, გორის სახელმწიფო სასწავლო უნივერსიტეტის სოციალურ მეცნიერებათა, ბიზნესის და სამართალმცოდნეობის ფაკულტეტზე მინვეული სპეციალისტი, ლექტორი.

¹ Convention against Discrimination in Education, 14/12/1960, <www.unesco.org/education/pdf/DISCRI_E.PDF>, [23.11.2018].

1. შესავალი

საქართველოში განათლებას ისტორიულად დიდი ყურადღება ეთმობოდა. აღიარებულია მისი მნიშვნელობა სახელმწიფოებრიობის განვითარების საქმეში და საქართველო, მრავალი დემოკრატიული ქვეყნის მსგავსად, მიერთებულია იმ საერთაშორისო ხელშეკრულებს, რომლებიც აღიარებენ განათლების უფლებას და აწესებენ მაღალ სტანდარტებს. საქართველოს სახელმწიფო ახდენს საერთაშორისო სტანდარტებისა და პრინციპების იმპლემენტაციას შიდა კანონმდებლობაში. ამ საერთაშორისო ხელშეკრულებებიდან მნიშვნელოვანია განხილულ იქნეს „განათლებაში დისკრიმინაციის საწინააღმდეგო კონვენცია“² (UNESCO, ქ. პარიზი, 1960 წლის 14 დეკემბერი) (შემდგომში – კონვენცია).

კონვენცია საქართველოსთვის ძალაშია 1993 წლის 4 ნოემბრიდან.³ აღნიშნულ კონვენციასთან შეერთებით საქართველოს მიერ ნაკისრი ვალდებულებების (აკრძალოს განათლების სფეროში ნებისმიერი ფორმის დისკრიმინაცია და უზრუნველყოს განათლების მიღების თანასწორი შესაძლებლობების დამკვიდრება) იმპლემენტაცია საქართველოს კანონმდებლობაში მიზანშეწონილია განვიხილოთ განათლების ხელმისაწვდომობის, განათლების დაფინანსების, ინკლუზიური განათლების, ეროვნულ უმცირესობების განათლების უფლებების და რელიგიური და პოლიტიკური ნიშნით დისკრიმინაციის აკრძალვის კუთხით.

რა არის განათლების დისკრიმინაცია? საგანმანათლებლო გარემოში არსებობს ინდივიდუალური დისკრიმინაციის რიგი მეთოდები. მაგალითად, საგანმანათლებლო დაწესებულებებმა შეიძლება, უარი განაცხადონ კონკრეტული რასის წარმომადგენლების ჩარიცხვაზე. მნიშვნელოვანია, საგანმანათლებლო დაწესებულებებში ხელმისაწვდომი იყოს შეზღუდული შესაძლებლობის სტუდენტებისთვის განათლების ხელმისაწვდომობა, ასევე, განათლება თანაბრად იყოს უზრუნველყოფილი ორივე სქესისთვის, მათ შორის, სპორტულ აქტივობებში მონაწილეობა.⁴

საგანმანათლებლო დაწესებულებებში, ძირითადად, არსებობს დისკრიმინაციის ოთხი მთავარი ტიპი: პირდაპირი დისკრიმინაცია, არაპირდაპირი დისკრიმინაცია, შევიწროება და მსხვერპლი.⁵ პირდაპირი დისკრიმინაციაა, როცა ბავშვს ექცევიან არასათანადოდ და განასხვავებენ მას სქესის მიხედვით, შეზღუდული შესაძლებლობის, რასის, სექსუალური ორიენტაციის, რელიგიური მრწამსისა და ასაკის გამო. მსგავსი ქმედება უკანონოა, როცა ბავშვი აღქმულია, როგორც ქმედუუნარო და რომ რაიმე კონკრეტული სამუშაოს შესრულებას ვერ შეძლებს.⁶ არაპირდაპირი დისკრიმინაციაა, როდესაც პოლიტიკა ან პრაქტიკა უფრო მეტ ცუდ გავლენას ახდენს ბავშვების კონკრეტულ ჯგუფებზე ვიდრე სხვები. კანონმდებლობით დაცული ჯგუფები მოიცავენ გარკვეულ ჯგუფებს მათი სქესის, რასის, სექსუალური ორიენტაციის, რელიგიის ან რწმენის, ან ასაკის მიხედვით. როდესაც არაპირდაპირი დისკრიმინაცია უკავშირდება ქმედუუნარობას, გონივრული რეგულაციები უნდა განხორციელდეს ისე, რომ ადგილი არ ჰქონდეს დისკრიმინაციის ფაქტს.⁷ შევიწროებას შეიძლება ადგილი ჰქონდეს, როცა სკოლაში ხდება შეზღუდულ შესაძლებლობებთან დაკავშირებული არასასურველი ქმედება, რომელსაც აქვს მიზანი ან ეფექტი იძალადოს მოსწავლის ღირსებაზე, ან

² „განათლებაში დისკრიმინაციის საწინააღმდეგო კონვენცია“ UNESCO, ქ. პარიზი, 14/12/1960.

³ საქართველოს UNESCO-ს საქმეთა ეროვნულ კომისია, <www.unesco.ge/?page_id=534>, [23.11.2018].

⁴ Find Law, Discrimination in Education, <www.civilrights.findlaw.com/discrimination/discrimination-in-education.html>, [01.05.2019].

⁵ Stephenson, Discrimination in Schools, <www.stephensons.co.uk/site/individuals/education/discriminationasagroundforappeal/>, [01.05.2019].

⁶ იქვე.

⁷ იქვე.

შექმნას ღირსების შემლახავი, მტრული, შეურაცხმყოფელი, ან გამალიზიანებელი გარემო მოსწავლისათვის. მოსწავლეს შეიძლება არ ჰქონდეს შეზღუდული შესაძლებლობა, მაგრამ არასწორად იყოს ასოცირებული ისეთთან, რომელსაც აქვს შეზღუდული შესაძლებლობა.⁸ ვიქტიმიზაციაა, როდესაც სკოლის მხრიდან ადგილი აქვს ისეთი ქმედების განხორციელებას, რომელიც მოსწავლეს არ აძლევს წარმატების მიღწევის საშუალებას. მსგავსი ქმედება სკოლის მხრიდან შეიძლება იმის გამო იყოს ჩადენილი, რომ მოსწავლის მშობელი ან დედამამიშვილი არის შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე. ასეთი მოსწავლეები, ძირითადად, ასოცირდებიან შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირებთან, რის გამოც არიან დისკრიმინაციის მსხვერპლნი.⁹

2. განათლების ხელმისაწვდომობა

კონვენციის დებულებები ასახულია საქართველოს შიდასახელმწიფოებრივ კანონმდებლობაში. საქართველოში განათლების სფეროში დისკრიმინაციის აკრძალვა უზრუნველყოფილია საკანონმდებლო დონეზე. საქართველოს კონსტიტუციის 27-ე მუხლის თანახმად, „ყველას აქვს განათლების მიღებისა და მისი ფორმის არჩევის უფლება“¹⁰. „საქართველოს კონსტიტუცია აღნიშნული დებულებით განათლების სფეროში ამკვიდრებს კონსტიტუციური თანასწორობის პრინციპს. ყველა, მათ შორის, უცხოელები და მოქალაქეობის არმქონე პირები, რომლებიც იმყოფებიან საქართველოში, თანასწორნი არიან (ანუ აქ მოქმედებს საქართველოს კონსტიტუციის მე-14 მუხლის ფუძემდებლური კონსტიტუციური პრინციპი) და აკრძალულია ყოველგვარი დისკრიმინაციული ღონისძიებები მათ მიმართ განათლების მიღებისა და მისი ფორმის არჩევაში.“¹¹

განათლების სფეროში კონვენციის მოთხოვნის შესაბამისად, „ზოგადი განათლების შესახებ“ საქართველოს კანონი ადგენს, რომ „ყველას აქვს სრული ზოგადი განათლების მიღების თანაბარი უფლება, რათა სრულად განავითაროს თავისი პიროვნება და შეიძინოს ის ცოდნა და უნარ-ჩვევები, რომლებიც აუცილებელია კერძო და საზოგადოებრივ ცხოვრებაში წარმატების მიღწევის თანაბარი შესაძლებლობებისთვის. დაწყებითი და საბაზო განათლების მიღება სავალდებულოა.“¹² განათლების საყოველთაობისა და ხელმისაწვდომობის პრინციპიდან გამომდინარე, „სახელმწიფო უზრუნველყოფს თითოეული მოსწავლის მიერ მის საცხოვრებელ ადგილთან მაქსიმალურად ახლოს ზოგადი განათლების სახელმწიფო ან მშობლიურ ენაზე მიღების უფლებას.“¹³

საქართველოს ეროვნული სასწავლო გეგმის მიხედვით, „დაუშვებელია, რომ საჯარო სკოლამ დაანესოს ბარიერები მოსწავლეთა მიღებასთან დაკავშირებით და მიიღოს მხოლოდ სასკოლო მზაობით გამორჩეული ან მაღალი აკადემიური მოსწავლის მქონე მოსწავლეები.“¹⁴ „პროფესიული განათლების შესახებ“ საქართველოს კანონის თანახმად, „ყველას აქვს უფლება, ყოველგვარი დის-

⁸ Stephenson, Discrimination in Schools, <www.stephensons.co.uk/site/individuals/education/discriminationasagroundforappeal/>, [01.05.2019].

⁹ იქვე.

¹⁰ იხ. მუხლი 27, 1-ელი პუნქტი, საქართველოს კონსტიტუცია, საქართველოს პარლამენტის უწყებები, 31-33, 24/08/1995.

¹¹ ქანთარია ბ., განათლების უფლების კონსტიტუციური პრინციპი, საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარი, თავი მეორე. საქართველოს მოქალაქეობა. ადამიანის ძირითადი უფლებანი და თავისუფლებანი, თბ., 2013, 426.

¹² მე-9 მუხლის 1-ელი პუნქტი, „ზოგადი განათლების შესახებ“ საქართველოს კანონი, სსმ, 20, 04/05/2005.

¹³ იქვე, მე-7 მუხლის 1-ელი პუნქტი.

¹⁴ იხ. ეროვნული სასწავლო გეგმის დამტკიცების შესახებ საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების მინისტრის 2016 წლის 18 მაისის № 40/ნ ბრძანების პირველი მუხლით დამტკიცებული დანართის მე-11 მუხლი.

კრიმინაციის გარეშე, საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით ისარგებლოს პროფესიული განათლების მიღების უფლებით. პროფესიულ სტუდენტს, მსმენელს, აგრეთვე პროფესიული განათლების მასწავლებელს და მათ გაერთიანებებს უფლება აქვთ, დისკრიმინაციის გარეშე ისარგებლონ საქართველოს კანონმდებლობითა და საგანმანათლებლო დაწესებულების მიერ განსაზღვრული ყველა უფლებითა და თავისუფლებით.¹⁵ აღნიშნული კანონი არა მარტო ადეკლარირებს პროფესიული განათლების სფეროში დისკრიმინაციის აკრძალვას, არამედ ქმნის სამართლებრივ მექანიზმებს, იმ პირთა სამოქალაქო ინტეგრაციის ხელშეწყობისთვის, რომელთათვის ქართული ენა მშობლიური არ არის და სთავაზობს მათ სახელმწიფო ენაში მომზადების პროგრამას/სახელმწიფო ენაში მომზადების მოდულს, რომლის მიზანია სახელმწიფო ენის სწავლება პროფესიული საგანმანათლებლო პროგრამის/მოკლე ციკლის საგანმანათლებლო პროგრამის/პროფესიული მომზადების პროგრამის/პროფესიული გადამზადების პროგრამის დაძლევის მიზნებისთვის.¹⁶

„უმაღლესი განათლების შესახებ“ საქართველოს კანონში აღნიშნულია, რომ სახელმწიფო უზრუნველყოფს უმაღლესი განათლების ხელმისაწვდომობასა და ლიაობას, მათ შორის, მსჯავრდებულისთვის; უმაღლესი განათლების მიღების შესაძლებლობას მთელი სიცოცხლის განმავლობაში და უმაღლესი განათლების სფეროში ყოველგვარი დისკრიმინაციის აკრძალვას, მათ შორის, აკადემიური, რელიგიური თუ ეთნიკური კუთვნილების ან/და შეხედულების, სქესის, სოციალური წარმოშობისა და სხვა ნიშნით.¹⁷ აქვე აღსანიშნავია, რომ 2014 წლის 2 მაისს (ქუთაისი, № 2391-III) საქართველოს პარლამენტის მიერ მიღებულ იქნა საქართველოს კანონი „დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ“. აღნიშნული კანონის მიზანია დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრა და ნებისმიერი ფიზიკური და იურიდიული პირისათვის საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი უფლებებით თანასწორად სარგებლობის უზრუნველყოფა, რასის, კანის ფერის, ენის, სქესის, ასაკის, მოქალაქეობის, წარმოშობის, დაბადების ადგილის, საცხოვრებელი ადგილის, ქონებრივი ან წოდებრივი მდგომარეობის, რელიგიის ან რწმენის, ეროვნული, ეთნიკური ან სოციალური კუთვნილების, პროფესიის, ოჯახური მდგომარეობის, ჯანმრთელობის მდგომარეობის, შეზღუდული შესაძლებლობის, სექსუალური ორიენტაციის, გენდერული იდენტობისა და გამოხატვის, პოლიტიკური ან სხვა შეხედულების ან სხვა ნიშნის მიუხედავად. ამავე კანონის თანახმად, თანაბარი მოპყრობის პრინციპი ვრცელდება აგრეთვე სოციალური დაცვისა და ჯანმრთელობის დაცვის პირობებზე, განათლებაზე, საქონლისა და მომსახურების მიწოდებაზე, მათ შორის, განათლების ხელმისაწვდომობაზე.¹⁸

ზემოხსენებული სამართლებრივი ნორმების შინაარსი ცხადყოფს, რომ კონვენციის მე-3 მუხლის „ე“ ქვეპუნქტის მოთხოვნა, რომელიც უზრუნველყოფს უცხო ქვეყნის მოქალაქეების თანაბარ ხელმისაწვდომობას განათლებაზე,¹⁹ საქართველოს მხრიდან საკანონმდებლო დონეზე შესრულებულია და ქართული კანონმდებლობის მიხედვით, თანაბარი ხელმისაწვდომობა, როგორც პრინციპი, გარანტირებულია უცხო ქვეყნის მოქალაქეებისათვის, რაც გულისხმობს იმას, რომ საჯარო სკოლას უფლება არა აქვს უარი უთხრას ან შექმნას დამატებითი ბარიერი ზოგადი განათლების მისაღებად.

¹⁵ მე-4 მუხლის 1-ელი და მე-2 პუნქტები, „პროფესიული განათლების შესახებ“ საქართველოს კანონი, 3442-ის, 20/09/2018.

¹⁶ იქვე, მე-3 მუხლის „ჩ“ ქვეპუნქტი.

¹⁷ მე-3 მუხლის მე-2 პუნქტი, „უმაღლესი განათლების შესახებ“ საქართველოს კანონი, სსმ, 2, 10/01/2005

¹⁸ 1-ელი მუხლი და მე-2 მუხლის მე-10 პუნქტის „გ“ ქვეპუნქტი, „დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ“ საქართველოს კანონი, 2391-III, 07/05/2014.

¹⁹ Convention against Discrimination in Education, 14/12/1960, <www.unesco.org/education/pdf/DISCRI_E.PDF>, [23.11.2018].

3. განათლების დაფინანსება

საქართველოს კონსტიტუციის თანახმად, „ზოგად განათლებას კანონით დადგენილი წესით სრულად აფინანსებს სახელმწიფო. მოქალაქეებს უფლება აქვთ კანონით დადგენილი წესით სახელმწიფოს დაფინანსებით მიიღონ პროფესიული და უმაღლესი განათლება.“²⁰ „ზოგადი განათლების შესახებ“ საქართველოს კანონის თანახმად, ზოგადსაგანმანათლებლო დაწესებულებაში სწავლებას ერთ მოსწავლეზე გათვლილი ფინანსური ნორმატივის შესაბამისი ვაუჩერით აფინანსებს სახელმწიფო. სახელმწიფოს მიერ მოსწავლის განათლების დაფინანსება საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტიდან ხორციელდება ერთ მოსწავლეზე გათვლილი ფინანსური ნორმატივის შესაბამისი ვაუჩერით. სტანდარტული და გაზრდილი ვაუჩერების ოდენობები განისაზღვრება ეროვნული სასწავლო გეგმით გათვალისწინებული მიღწევის დონისათვის მაქსიმალური დატვირთვის მიხედვით, განსხვავებულ მდგომარეობაში მყოფ მოსწავლეთა ფინანსური შესაძლებლობების შესაბამისად, განათლების მიღების უფლების უზრუნველყოფაში თანასწორობის პრინციპის დაცვით.²¹

მიუხედავად იმისა, რომ კონვენციის მე-3 მუხლის „გ“ ქვეპუნქტის შესაბამისად, დაფინანსების სფეროში განსხვავებული და არათანაბარი მოპყრობა აკრძალულია,²² „ზოგადი განათლების შესახებ“ საქართველოს კანონს (რომელიც ითვალისწინებს ზოგადი განათლების გაზრდილი ვაუჩერით ან/და დამატებითი დაფინანსებით უზრუნველყოფას²³ და საქართველოს მთავრობას ანიჭებს უფლებამოსილებას — დაამტკიცოს „ერთ მოსწავლეზე გათვლილ ფინანსურ ნორმატივები და მათი შესაბამისი სტანდარტული და გაზრდილი ვაუჩერების ოდენობები“²⁴), ვერ განვიხილავ კონვენციით აღებული ვალდებულებების დარღვევად, ვინაიდან გაზრდილი ვაუჩერით ან/და დამატებითი დაფინანსებით უზრუნველყოფა ხორციელდება მხოლოდ სპეციალური საჭიროების შემთხვევაში, თანასწორობის პრინციპის დაცვით. საჯარო სკოლებისათვის, რომლებიც სწავლებას ახორციელებენ სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეთათვის, ერთ მოსწავლეზე გათვლილი ფინანსური ნორმატივი და მისი შესაბამისი სტანდარტული ვაუჩერი გამოითვლება საჯარო სკოლის საჭიროებიდან გამომდინარე. დამატებითი დაფინანსების მიღებაზე უფლებამოსილია აგრეთვე მცირეკონტიგენტიანი საჯარო სკოლა, რომელშიც ეროვნული სასწავლო გეგმის შესრულების ხარჯები აღემატება ერთ მოსწავლეზე გათვლილი ფინანსური ნორმატივით დაფინანსების მოცულობას.²⁵

აღსანიშნავია, რომ კონვენციის მე-3 მუხლის „გ“ ქვეპუნქტის მოთხოვნა, საქართველოში ზოგადი განათლების სფეროში, დაცულია უცხო ქვეყნის მოქალაქეების და მოქალაქეობის არმქონე პირების მიმართაც, „ზოგადი განათლების შესახებ“ საქართველოს კანონით გათვალისწინებული „დაფინანსება ვრცელდება საქართველოს მოქალაქეზე, დროებითი საიდენტიფიკაციო მონუმენტის მქონე პირზე, საქართველოს მოქალაქეთა და საქართველოში მცხოვრებ უცხოელთა რეგისტრაციის, პირადობის (ბინადრობის) მონუმენტისა და საქართველოს მოქალაქის პასპორტის გაცემის წესის

²⁰ მუხლი 27, მე-2 პუნქტი, საქართველოს კონსტიტუცია, საქართველოს პარლამენტის უწყებები, 31-33, 24/08/1995.

²¹ 22-ე მუხლის მე-2 და მე-3 პუნქტები, „ზოგადი განათლების შესახებ“ საქართველოს კანონი, სსმ, 20, 04/05/2005.

²² Convention against Discrimination in Education, 14/12/1960, <www.unesco.org/education/pdf/DISCR1_E.PDF>, [23.11.2018].

²³ 22-ე მუხლი, „ზოგადი განათლების შესახებ“ საქართველოს კანონი, სსმ, 20, 04/05/2005.

²⁴ იქვე, 25-ე მუხლი.

²⁵ „ზოგადი განათლების დასაფინანსებლად ერთ მოსწავლეზე გათვლილი ფინანსური ნორმატივისა და მისი შესაბამისი სტანდარტული ვაუჩერის ოდენობის განსაზღვრის შესახებ“ საქართველოს მთავრობის № 476 დადგენილება, 14/09/2015.

შესახებ“ საქართველოს კანონის 20¹³ მუხლით გათვალისწინებულ პირზე, უცხო ქვეყნის მოქალაქეზე (მათ შორის, უცხოეთში მცხოვრები თანამემამულის სტატუსის მქონე სხვა სახელმწიფოს მოქალაქეზე), მოქალაქეობის არმქონე პირსა და საერთაშორისო დაცვის მქონე პირზე.“²⁶

საქართველოს მოქალაქეთა, უცხო ქვეყნის მოქალაქეთა და მოქალაქეობის არმქონე პირთა „პროფესიული განათლების, მოკლე ციკლის საგანმანათლებლო პროგრამისა და სახელმწიფო ენაში მომზადების პროგრამის დაფინანსებას საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისად ახორციელებენ საქართველოს სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოები, აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების განათლების სფეროში უფლებამოსილი სამინისტროები და მუნიციპალიტეტები. პროფესიული განათლების, მოკლე ციკლის საგანმანათლებლო პროგრამისა და სახელმწიფო ენაში მომზადების პროგრამის დაფინანსება საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისად შეიძლება განახორციელონ აგრეთვე სხვა უწყებებმა და ორგანიზაციებმა.“²⁷

თანასწორობის პრინციპის დაცვის საფუძველზე ჩამოყალიბებულია აგრეთვე უმაღლესი განათლების დაფინანსების ზრუნველყოფის მექანიზმები, კერძოდ, სახელმწიფო სასწავლო და სახელმწიფო სამაგისტრო გრანტის მიღების უფლება აქვთ საქართველოს მოქალაქესა და „საქართველოს მოქალაქეთა და საქართველოში მცხოვრებ უცხოელთა რეგისტრაციის, პირადობის (ბინადრობის) მონმობისა და საქართველოს მოქალაქის პასპორტის გაცემის წესის შესახებ“ საქართველოს კანონის 20¹³-ე მუხლით გათვალისწინებულ პირს, რომლებიც „უმაღლესი განათლების შესახებ“ საქართველოს კანონით დადგენილი წესით ჩაირიცხნენ უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულების აკრედიტებულ საგანმანათლებლო პროგრამაზე. უცხო ქვეყნის მოქალაქეზე, მათ შორის, უცხოეთში მცხოვრები თანამემამულის სტატუსის მქონე უცხო ქვეყნის მოქალაქეზე, სახელმწიფო სასწავლო და სახელმწიფო სამაგისტრო გრანტის გაცემა შესაძლებელია სახელმწიფო სასწავლო/სამაგისტრო გრანტების დაფინანსების წლიური მოცულობის არაუმეტეს 2%-ის ფარგლებში, საქართველოს განათლების, მეცნიერების, კულტურისა და სპორტის სამინისტროს მიერ განსაზღვრული სახელმწიფო პროგრამით.“²⁸

მიუხედავად იმისა, რომ კონვენციის მე-3 მუხლის „გ“ ქვეპუნქტის შესაბამისად, დაფინანსების სფეროში განსხვავებული და არათანაბარი მოპყრობა აკრძალულია,²⁹ „უმაღლესი განათლების შესახებ“ საქართველოს კანონის 80-ე მუხლის მე-2 პუნქტს და 80¹-ე მუხლის მე-2 პუნქტს (რომლებიც ითვალისწინებენ უცხო ქვეყნის მოქალაქეზე, მათ შორის, უცხოეთში მცხოვრები თანამემამულის სტატუსის მქონე უცხო ქვეყნის მოქალაქეზე, სახელმწიფო სასწავლო და სახელმწიფო სამაგისტრო გრანტის გაცემას სახელმწიფო სასწავლო/სამაგისტრო გრანტების დაფინანსების წლიური მოცულობის არაუმეტეს 2%-ის ფარგლებში) უცხო ქვეყნის მოქალაქეთა და უცხოეთში მცხოვრები თანამემამულის სტატუსის მქონე უცხო ქვეყნის მოქალაქეთა მიმართ, ვერ განვიხილავთ კონვენციით აღებული ვალდებულებების დარღვევად, ვინაიდან აღნიშნული რეგულაციის გათვალისწინებით. მაგალითად, 2013 წლიდან 2018 წლამდე ერთიანი ეროვნული გამოცდების საფუძველზე უცხო ქვეყნის მოქალაქეზე გასაცემი სახელმწიფო სასწავლო გრანტის მოცულობა შეადგენს 240 000 ლარს, ხოლო საერთო სამაგისტრო გამოცდების შედეგების საფუძველზე გასაცემი სახელმწიფო სასწავლო სამაგისტრო გრანტის მოცულობა შეადგენს 45 000 ლარს. აღნიშნული თან-

²⁶ 22-ე მუხლის მე-7 პუნქტი, „ზოგადი განათლების შესახებ“ საქართველოს კანონი, სსმ, 20, 04/05/2005.

²⁷ 30-ე მუხლის 1-ელი პუნქტი, „პროფესიული განათლების შესახებ“ საქართველოს კანონი, 3442-ლს, 20/09/2018.

²⁸ 80-ე და 80¹-ე მუხლები, „უმაღლესი განათლების შესახებ“ საქართველოს კანონი, სსმ, 2, 10/01/2005.

²⁹ Convention against Discrimination in Education, 14/12/1960, <www.unesco.org/education/pdf/DISCRI_E.PDF>, [23.11.2018].

საფეხური	2013 წელი	2014 წელი	2015 წელი	2016 წელი	2017 წელი
ბაკალავრიატი	39	42	40	25	42
მაგისტრატურა	3	3	9	13	11

ზემოთ მოყვანილ მონაცემებში ნათლად ჩანს, რომ ყოველწლიურად სახელმწიფო პროგრამების ფარგლებში დასაფინანსებელ სტუდენტთა რაოდენობა ნაკლებია გამოყოფილი თანხის ოდენობაზე. შესაბამისად, უცხო ქვეყნის მოქალაქეებზე უმაღლესი განათლების დაფინანსების სფეროში არათანაბარ მოპყრობას ადგილი არ აქვს.

ყოველივე ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ საქართველოში კანონის დონეზე დაფინანსების სფეროში დისკრიმინაციის აკრძალვა უზრუნველყოფილია.

4. ინკლუზიური განათლება

საქართველოში ინკლუზიური სწავლების პრინციპის დანერგვა შესაძლებელია მივიჩნიოდ განათლების სფეროში დისკრიმინაციის აკრძალვისა და განათლების თანაბარი ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფად.

„ზოგადი განათლების შესახებ“ საქართველოს კანონი ქმნის სამართლებრივ საფუძვლებს ინკლუზიური განათლების დანერგვისა და სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეთათვის განათლების უფლების რეალიზაციის თანაბარ შესაძლებლობის უზრუნველყოფისათვის. „ზოგადი განათლების შესახებ“ საქართველოს კანონის მიხედვით, სენსორული დარღვევის მიმართულებით სპეციალიზებულ სკოლაში, სადაც განათლებას იღებენ სმენის დარღვევის მქონე მოსწავლეები, გამოიყენება ყესტების ენა და მისი ანალოგები, ხოლო სენსორული დარღვევის მიმართულებით სპეციალიზებულ სკოლაში, სადაც განათლებას იღებენ მხედველობის დარღვევის მქონე მოსწავლეები, გამოიყენება ბრაილის სისტემა. ინკლუზიური სწავლების პრინციპის დანერგვის მიზნის მისაღწევად საქართველოს განათლების, მეცნიერების, კულტურისა და სპორტის სამინისტრო უფლებამოსილია შეიმუშაოს ინკლუზიური განათლების დანერგვის, განვითარებისა და მონიტორინგის წესები, აგრეთვე სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეთა იდენტიფიკაციის მექანიზმი.³²

საქართველოს ეროვნული სასწავლო გეგმა განსაზღვრავს ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შემუშავებას მოსწავლის ინდივიდუალური შესაძლებლობებისა და ინტერესების გათვალისწინებით. ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის მიზანი კი სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლეთა საგანმანათლებლო საჭიროების დაკმაყოფილებაა.³³

³¹ აღნიშნული ინფორმაცია მიღებულ იქნა საქართველოს განათლების, მეცნიერების, კულტურისა და სპორტის სამინისტროს უმაღლესი განათლებისა და მეცნიერების განვითარების დეპარტამენტის უფროსის ფუნქციონირების შემსრულებლის მ. შუხოშვილის 2018 წლის 27 ნოემბრის № MES61801523368 წერილით.

³² „ზოგადი განათლების შესახებ“ საქართველოს კანონი, სსმ, 20, 04/05/2005.

³³ იხ. „ეროვნული სასწავლო გეგმის დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების მინისტრის 2016 წლის 18 მაისის №40/ნ ბრძანების პირველი მუხლით დამტკიცებული დანართი.

საქართველოში პროფესიული განათლების სფეროში დისკრიმინაციის აკრძალვის მექანიზმებად შეგვიძლია, მივიჩნიოთ „პროფესიული განათლების შესახებ“ საქართველოს კანონი, რომელიც ითვალისწინებს: თანაბრად ხელმისაწვდომ საგანმანათლებლო პროცესს, რომლის ფარგლებშიც ყველა პროფესიული სტუდენტისა და მსმენელისათვის უზრუნველყოფილია ინდივიდუალური საგანმანათლებლო საჭიროებისა და შესაძლებლობის გათვალისწინებით პროფესიული განათლების მიღება. „პროფესიული განათლების შესახებ“ საქართველოს კანონის თანახმად, საგანმანათლებლო დაწესებულებამ უნდა უზრუნველყოს სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე პირთათვის და შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთათვის ინდივიდუალურად მორგებული სასწავლო პროცესისა და საჭირო სპეციალური საგანმანათლებლო მომსახურების არსებობა, აგრეთვე საგანმანათლებლო დაწესებულების სასწავლო გარემოს ხელმისაწვდომობა. პროფესიული განათლების მიღების დროს სმენის დარღვევის მქონე პროფესიული სტუდენტის ან/და მსმენელის, საჭიროების შემთხვევაში გამოიყენება ქართული ჟესტური ენა, მხედველობის დარღვევის მქონე პროფესიული სტუდენტის ან/და მსმენელის, საჭიროების შემთხვევაში გამოიყენება ბრაილის სისტემა.³⁴

საქართველოს უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულება შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე სტუდენტებისთვის აწესებს შეღავათებს მათი სრულფასოვანი განათლებისათვის აუცილებელი პირობების შესაქმნელად და ზრუნავს შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე სტუდენტთათვის სწავლის პირობების შესაქმნელად.³⁵

საქართველოს კანონმდებლობის თანახმად, საქართველოში საგანმანათლებლო დაწესებულების სტატუსს ვერ მოიპოვებს დაწესებულება, თუ მას არ აქვს ადაპტირებული გარემო სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროებების მქონე მოსწავლეთათვის/სტუდენტებისათვის.³⁶

5. ეროვნულ უმცირესობების განათლების უფლებები

დისკრიმინაციის აკრძალვის მიზნებს ემსახურება „ზოგადი განათლების შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-4 მუხლის მე-3 პუნქტი, რომლის მიხედვით, საქართველოს იმ მოქალაქეებს, რომლებსთვისაც ქართული ენა მშობლიური არ არის, უფლება აქვთ, მიიღონ სრული ზოგადი განათლება მათ მშობლიურ ენაზე, კანონმდებლობით დადგენილი წესით. საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისად, საქართველოს კანონმდებლობა იცავს უმცირესობების წევრების ინდივიდუალურ და კოლექტიურ უფლებას, თავისუფლად ისარგებლონ მშობლიური ენით, შეინარჩუნონ და გამოხატონ თავიანთი კულტურული კუთვნილება. გარდა ამისა, პირი, რომელიც სწავლობს არაქართულენოვან ზოგადსაგანმანათლებლო დაწესებულებაში ან რომელმაც ექსტერნატის ფორმით ეროვნული სასწავლო გეგმით დადგენილი მიღწევის დონე დაძლიარრუსულ, სომხურ ან აზერბაიჯანულ ენაზე, უფლებამოსილია, სკოლის გამოსაშვები გამოცდები ჩააბაროს ქართულ, რუსულ, სომხურ ან აზერბაიჯანულ ენაზე.³⁷ შესაბამისად, საქართველოს კანონმდებლობა ქმნის განათლების ხელმისაწვდომობისა და უმცირესობათა ენებზე განათლების მიღების გარანტიებს. აღნიშნული სამართლებრივი რეგულირება შეესაბამება კონვენციის მე-5 მუხლის „გ“ პუნქტს.

³⁴ „პროფესიული განათლების შესახებ“ საქართველოს კანონი, 3442-ის, 20/09/2018.

³⁵ მე-3 მუხლის მე-3 პუნქტის „დ“ ქვეპუნქტი და 43-ე მუხლი მესამე პუნქტი, „უმაღლესი განათლების შესახებ“ საქართველოს კანონი, სსმ, 2, 10/01/2005.

³⁶ იხ. საგანმანათლებლო დაწესებულებების ავტორიზაციის დებულებისა და საფასურის დამტკიცების შესახებ საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების მინისტრის № 99/ნ ბრძანება, 01/10/2010.

³⁷ „ზოგადი განათლების შესახებ“ საქართველოს კანონი, სსმ, 20, 04/05/2005.

იმ პირთა სამოქალაქო ინტეგრაციის ხელშეწყობისთვისა და პროფესიული განათლების მიღებაში ხელშეწყობის მიზნით, რომელთათვისაც ქართული ენა მშობლიური არ არის, „პროფესიული განათლების შესახებ“ საქართველოს კანონი ითვალისწინებს სახელმწიფო ენაში მომზადების პროგრამას/სახელმწიფო ენაში მომზადების მოდულს.³⁸

გარდა ამისა, უმცირესობების ინტერესთა დაცვას ემსახურება „უმაღლესი განათლების შესახებ“ საქართველოს კანონით გათვალისწინებული ქართულ ენაში მომზადების საგანმანათლებლო პროგრამა, რომლის სწავლება სავალდებულოა პირველი სასწავლო წლის განმავლობაში ერთიანი ეროვნული გამოცდების მხოლოდ ზოგადი უნარების აზერბაიჯანულენოვანი, სომხურენოვანი, აფხაზურენოვანი და ოსურენოვანი ტესტების შედეგების საფუძველზე უმაღლეს საგანმანათლებლო დაწესებულებაში ჩარიცხული საქართველოს მოქალაქეებისათვის. ქართულ ენაში მომზადების საგანმანათლებლო პროგრამაზე ჩარიცხვის უფლება აქვთ უცხო ქვეყნის მოქალაქეებსაც ბაკალავრიატის, მასწავლებლის მომზადების ინტეგრირებული საბაკალავრო-სამაგისტრო, ვეტერინარიის ინტეგრირებული სამაგისტრო, დიპლომირებული მედიკოსის/სტომატოლოგის საგანმანათლებლო პროგრამით სწავლის გასაგრძელებლად.³⁹

6. რელიგიური დაპოლიტიკური ნიშნით დისკრიმინაციის აკრძალვა

კონვენციის მე-5 მუხლის 1-ელი პუნქტის „ბ“ ქვეპუნქტის მოთხოვნის შესაბამისად, „ზოგადი განათლების შესახებ“ საქართველოს კანონით გარანტირებულია საჯარო სკოლების დამოუკიდებლობა რელიგიური და პოლიტიკური გაერთიანებებისაგან, ხოლო კერძო სკოლების დამოუკიდებლობა – პოლიტიკური გაერთიანებებისაგან. კანონით აკრძალულია სასწავლო პროცესის პოლიტიზება, ასევე, სასწავლო პროცესის რელიგიური ინდოქტრინაციის, პროზელიტიზმის ან იძულებითი ასიმილაციის მიზნებისათვის გამოყენება.⁴⁰ „უმაღლესი განათლების შესახებ“ საქართველოს კანონი კრძალავს უმაღლესი განათლების სფეროში ყოველგვარ დისკრიმინაციას, მათ შორის, აკადემიური, რელიგიური თუ ეთნიკური კუთვნილების ან/და შეხედულების, სქესის, სოციალური წარმოშობისა და სხვა ნიშნით. პოლიტიკური და რელიგიური ორგანიზაციების სტრუქტურული ერთეულების შექმნას უმაღლეს საგანმანათლებლო დაწესებულებაში. უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებამ უნდა უზრუნველყოს თანასწორი მოპყრობა განურჩევლად პირის პოლიტიკური თუ რელიგიური შეხედულებებისა.⁴¹

განსხვავებით „ზოგადი განათლების შესახებ“ საქართველოს კანონის და „უმაღლესი განათლების შესახებ“ საქართველოს კანონისა „პროფესიული განათლების შესახებ“ საქართველოს კანონი არ შეიცავს იმ ნორმებს, რომლებიც პირდაპირ კრძალავს პროფესიულ განათლებაში დისკრიმინაციას რელიგიური და პოლიტიკური ნიშნით. თუმცა ადგენს ზოგად ნორმას, რომელიც კრძალავს დისკრიმინაციას, „პროფესიული განათლების შესახებ“ საქართველოს კანონის თანახმად, პროფესიულ სტუდენტს, მსმენელს, აგრეთვე, პროფესიული განათლების მასწავლებელს და მათ გაერთიანებებს უფლება აქვთ, დისკრიმინაციის გარეშე ისარგებლონ საქართველოს კანონმდებ-

³⁸ მე-3 მუხლის „ჩ“ ქვეპუნქტი, „პროფესიული განათლების შესახებ“ საქართველოს კანონი, 3442-ის, 20/09/2018.

³⁹ იხ. „უმაღლესი განათლების შესახებ“ საქართველოს კანონი, სსმ, 2, 10/01/2005

⁴⁰ იხ. „ზოგადი განათლების შესახებ“ საქართველოს კანონი, სსმ, 20, 04/05/2005.

⁴¹ იხ. მუხლი მე-3 და მუხლი 16-ე, „უმაღლესი განათლების შესახებ“ საქართველოს კანონი, სსმ, 2, 10/01/2005

ლობითა და საგანმანათლებლო დაწესებულების მიერ განსაზღვრული ყველა უფლებითა და თავისუფლებით.⁴²

7. დასკვნა

ყოველივე ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, შეიძლება, დავასკვნათ, რომ „განათლებაში დისკრიმინაციის წინააღმდეგ“ იუნესკოს კონვენციის იმპლემენტაცია საქართველოს კანონმდებლობაში განხორციელებულია. აქვე აღსანიშნავია, რომ დისკრიმინაციის ერთ-ერთ სახეს განეკუთვნება რასობრივი დისკრიმინაცია. რასობრივი დისკრიმინაცია დაკავშირებულია რასასთან, კანის ფერთან, ეროვნულ წარმომავლობასთან. დისკრიმინაციას შეიძლება ადგილი ჰქონდეს ნებისმიერ ასაკში, დაწყებული სკოლამდელი პერიოდიდან გაგრძელებული უმაღლეს სასწავლებლამდე, რაც შეიძლება გამოწვეული იყოს მასწავლებლის, დაწესებულების ადმინისტრაციის ნებისმიერი თანამშრომლის ან სხვა სტუდენტების/მოსწავლეების მიერ.⁴³ იმისათვის, რომ თავიდან ყოფილიყო აცილებული რასობრივი დისკრიმინაცია და გამოერიცხათ არამეგობრული საგანმანათლებლო გარემოს არსებობა, ფედერალურმა მთავრობამ დააფუძნა ერთ-ერთი ღირსშესანიშნავი აქტი, რომელმაც კანონგარეშედ გამოაცხადა დისკრიმინაცია რასის, კანის ფერის, რელიგიის, სქესის ან ეროვნული წარმოშობის მიხედვით. გაუქმდა არათანაბარი საარჩევნო უფლებები, რასობრივი სეგრეგაცია სკოლებში. სამოქალაქო უფლებების აქტს ხელი მოაწერა აშშ-ის პრეზიდენტმა ლინდონ ჯონსონმა თეთრ სახლში 1964 წლის 2 ივლისს.⁴⁴

ხშირად, მასწავლებლის მხრიდან დისკრიმინაცია უკავშირდება კლასის შიდა დისციპლინას. ბევრი ასეთი შემთხვევა შეიცავს მასწავლებლის მხრიდან კონკრეტული მოსწავლის უფრო მკაცრად დასჯას იმის გამო, რომ ეს მოსწავლე უმცირესობის სტატუსის მატარებელია. ეს განსაკუთრებით ჩვეულია აფრო ამერიკელთა/ლათინო სტუდენტებთან მიმართებით, განსაკუთრებით კი – უმაღლეს სკოლაში. მასწავლებლებთან დაკავშირებული დისკრიმინაციის ფორმები შეიძლება, გამოიხატოს არასამართლიანი ნიშნების დანერგვაში. ასევე, განსაკუთრებულად პრობლემურია სხვა სტუდენტების მიერ დისკრიმინაციის მსხვერპლი პირების მიმღებლობის საკითხშიც. ძირითად შემთხვევებში სხვა მოსწავლეების/სტუდენტების მხრიდან დისკრიმინაციის ფაქტის გამოვლენაზე მასწავლებლები არ ახორციელებენ სათანადო რეაგირება, ისინი არ სჯიან იმ მოსწავლეებს/სტუდენტებს, რომელთა მხრიდანაც ადგილი აქვს დისკრიმინაციას.⁴⁵

ადმინისტრატორებთან დაკავშირებული დისკრიმინაცია უფრო ჩვეულია, ვიდრე მასწავლებლების მხრიდან. დაწყებით და საშუალო სკოლებში ადმინისტრატორებმა შეიძლება, ზედმეტად დასაჯონ უმცირესობის წარმომადგენელი სტუდენტები. უფრო ხშირია შემთხვევები, როცა სკოლიდან ითხოვენ ან საერთოდ რიცხავენ უმცირესობის წარმომადგენელ სტუდენტებს, ვიდრე უმრავლესობის წარმომადგენელ სტუდენტებს. ზემოხსენებული სამოქალაქო უფლებების აქტის VI თავი კერძო სკოლებს აჯარიმებს, როდესაც ისინი უარს ეუბნებიან სტუდენტებს თავიანთ პროგრამებზე

⁴² მე-4 მუხლის მე-2 პუნქტი, „პროფესიული განათლების შესახებ“ საქართველოს კანონი, 3442-ლს, 20/09/2018.

⁴³ Free Advice Legal, Racial Discrimination in Education, <www.law.freeadvice.com/government_law/civil_rights_law_ada/race-discrimination-education.htm>, [01.05.2019].

⁴⁴ იხ. Civil Rights Act, 02/07/1964.

⁴⁵ Free Advice Legal, Racial Discrimination in Education, <www.law.freeadvice.com/government_law/civil_rights_law_ada/race-discrimination-education.htm>, [01.05.2019].

მიღებაზე და ასევე, იმის გამო, რომ ისინი არ ახორციელებენ პოზიტიურ დისკრიმინაციას, იმ სტუდენტების მიმართ, რომლებიც მანამდე უკვე იყვნენ დისკრიმინაციის მსხვერპლნი.⁴⁶

განათლების სფეროში რასობრივი დისკრიმინაციის ყველაზე ჩვეული ფორმაა, შევიწროვება თვითონ სტუდენტების მიერ. ზემოაღნიშნული სამოქალაქო უფლებების ოფისი აქვეყნებს რასობრივად მოტივირებული ისეთი ინციდენტების შემთხვევებს, რომლებიც გულისხმობს ფიზიკურ შეტევებს, რასობრივი ეპითეტების დაძახებას, წარწერა სკოლის კედლებზე და ორგანიზებული სიძულვილის აქტივობებს, რომლებიც მიემართება ცალკეული სტუდენტების მიმართ. ის ჩაკეტილი ინციდენტები, რომლებიც მოსწავლეების მიერ ხდება სკოლაში, შეიძლება, არ იყოს გამოძიების საგანი, მაგრამ თუკი მსგავს ქმედებას ექნება განმეორებითი ხასიათი და არანაირი შედეგი არ მოჰყვება დამრღვევი პირის მიმართ, ერთგვარად სამოქალაქო უფლებების ოფისი, რომელიც გამოიძიებს ამ შემთხვევას.⁴⁷

ზემოაღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით გასათვალისწინებელია, თბილისის ერთ-ერთ სკოლაში მომხდარი ფაქტი, როდესაც სიტყვიერი შეურაცყოფა მოხდა თეთრკანიან და ფერადკანიან მოსწავლეს შორის. აღნიშნულ ინციდენტთან დაკავშირებითაც სასამართლომ დაადგინა, რომ ადგილი ჰქონდა რასობრივ დისკრიმინაციას. კერძოდ, მიიჩნია, რომ იმის დასადგენად, ადგილი ჰქონდა თუ არა შევიწროვებას, მნიშვნელოვანია მოპყრობის აღქმა მსხვერპლის მიერ. სააპელაციო სასამართლო მიიჩნევს, რომ აუცილებელი არ არის იმის მტკიცება, ჰქონდა თუ არა ქმედების ჩამდენს „რასისტული“ იდეები, რადგან შეუძლებელია პირის დამოკიდებულების განსაზღვრა მისი ქმედების მიმართ. მნიშვნელოვანია თავად ქმედება, რომელშიც შესაძლებელია, ამგვარი დამოკიდებულება გამოიხატოს.

გასათვალისწინებელია, რომ საქართველო წარმოადგენს ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის ევროპული კონვენციის ნევრ ქვეყანას, რომლის მიმართ მოქმედებს, მათ შორის, კონვენციის მე-14 მუხლი, რომელიც კრძალავს დისკრიმინაციის ნებისმიერი ფორმით გამოყენებას. ამ მხრივ მხედველობაშია მისაღები ევროსასამართლოს პრაქტიკა, ერთ-ერთ საქმეზე.⁴⁸ სასამართლომ დაადგინა, რომ დისკრიმინაცია ფართო განმარტებას ექვემდებარება, კერძოდ, მე-12 ოქმის 1-ელი მუხლი დისკრიმინაციის ზოგად აკრძალავს ითვისწინებს და მისი დაცვა არ შემოიფარგლება მხოლოდ „კანონით დადგენილი ნებისმიერი უფლებით“, როგორც ამას დამატებითი ოქმის 1-ელი მუხლის 1-ელი პუნქტის ტექსტი გვთავაზობს. სწორად ამგვარ ფართო განმარტებას ემსახურება „დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-2 მუხლის 1-ელი და მე-6 პუნქტები.⁴⁹

განათლების მიღების უფლება დაცულია კონსტიტუციით. კანონმდებლობა კრძალავს დისკრიმინაციას განათლების სფეროში და აღიარებს განათლებაზე თანაბარ ხელმისაწვდომობას როგორც დანყებით და საშუალო, ასევე უმაღლეს საგანმანათლებლო დაწესებულებებში. „ზოგადი განათლების შესახებ“ საქართველოს კანონი, ასევე, იცავს ყველა მოსწავლეს არასათანადო მოპყრობისა და ძალადობისგან. კანონის მე-13 მუხლი, რომელიც დისკრიმინაციის აკრძალავს ეხება, ავალდებულებს სკოლას, დაიცვას და ხელი შეუწყოს მოსწავლეებს, მშობლებსა და მასწავლებლებს

⁴⁶ Free Advice Legal, Racial Discrimination in Education, <www.law.freeadvice.com/government_law/civil_rights_law_ada/race-discrimination-education.htm>, [01.05.2019].

⁴⁷ იქვე.

⁴⁸ Savez Crkava (Rijec Zivota) and Others v Croatia, [2010] ECHR, App. № 7798/08.

⁴⁹ საქართველოს თბილისის სააპელაციო სასამართლოს, სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2018 წლის 14 ივნისის გადაწყვეტილება საქმეზე № 2ბ/5499-17.

შორის შემწყნარებლობისა და ურთიერთპატივისცემის დამკვიდრებას განურჩევლად მათი სოციალური, ეთნიკური, რელიგიური, ენობრივი და მსოფლმხედველობრივი კუთვნილებისა. ამავე კანონის, მე-20 მუხლით დაუშვებელია სკოლაში ძალადობა მოსწავლის ან ნებისმიერი სხვა პირის მიმართ. ფიზიკური ან/და სიტყვიერი შეურაცყოფის შემთხვევაში, სკოლა ვალდებულია, დაუყოვნებლივ მოახდინოს სათანადო რეაგირება საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით. მოსწავლეს უფლება აქვს, დაცული იყოს არასათანადო მოპყრობის, უყურადღებობისა და შეურაცყოფისაგან.⁵⁰

მნიშვნელოვანია იმის აღნიშვნა, რომ განსხვავებული მოპყრობა უნდა არსებობდეს კანონმდებლობით აღიარებული რომელიმე უფლებით ან სიკეთით სარგებლობასთან მიმართებით, რამეთუ ცალკე აღებული დისკრიმინაციის ინსტიტუტი დამოუკიდებელ დაცვას არ ექვემდებარება. ამდენად, დისკრიმინაციის ფაქტის დადგენისათვის უნდა არსებობდეს დაცული სფერო-უფლება, რომელშიც ხდება ჩარევა, კომპარატორი-ანალოგიურ ან არსებითად მსგავს ურთიერთობაში მყოფი პირი და ამ ორ პირს შორის მთავარი განსხვავება წარმოადგენს ე. წ. „დაცულ სფეროს“. როგორც პირდაპირი, ასევე არაპირდაპირი დისკრიმინაციისას საჭიროა კომპარატორის მოძიება, რათა დადგინდეს კონკრეტული წესის კრიტერიუმის თუ პრაქტიკის გავლენა გაცილებით უარყოფითია თუ არა ანალოგიურ სიტუაციაში მყოფ პირებთან შედარებით.⁵¹

ბიბლიოგრაფია:

1. საქართველოს კონსტიტუცია, 24/08/1995.
2. „ზოგადი განათლების შესახებ“ საქართველოს კანონი, სსმ, 20, 04/05/2005.
3. „პროფესიული განათლების შესახებ“ საქართველოს კანონი, 3442-ის, 20/09/2018.
4. „უმალღესი განათლების შესახებ“ საქართველოს კანონი, სსმ, 2, 10/01/2005.
5. „დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ“ საქართველოს კანონი, 2391-IIIს, 02/05/2014.
6. „ზოგადი განათლების დასაფინანსებლად ერთ მოსწავლეზე გათვლილი ფინანსური ნორმატივისა და მისი შესაბამისი სტანდარტული ვაუჩერის ოდენობის განსაზღვრის შესახებ“ საქართველოს მთავრობის № 476 დადგენილება, 14/09/2015.
7. „2013-2014 სასწავლო წლისათვის სახელმწიფო სასწავლო გრანტის მოცულობებისა და ოდენობებისა და პროგრამული დაფინანსების მოცულობის განსაზღვრის შესახებ“ საქართველოს მთავრობის № 66 დადგენილება, 28/03/2013.
8. „2014-2015 სასწავლო წლისათვის სახელმწიფო სასწავლო გრანტის წლიური მოცულობების, ოდენობებისა და პროგრამული დაფინანსების მოცულობის განსაზღვრის შესახებ“ საქართველოს მთავრობის № 248 დადგენილება, 20/03/2014.
9. „2015-2016 სასწავლო წლისათვის სახელმწიფო სასწავლო გრანტის წლიური მოცულობების, ოდენობებისა და პროგრამული დაფინანსების მოცულობის განსაზღვრის შესახებ“ საქართველოს მთავრობის № 180 დადგენილება, 24/04/2015.
10. „2016-2017 სასწავლო წლისათვის სახელმწიფო სასწავლო გრანტის წლიური მოცულობების, ოდენობებისა და პროგრამული დაფინანსების მოცულობის განსაზღვრის შესახებ“ საქართველოს მთავრობის № 158 დადგენილება, 01/04/2016.

⁵⁰ საქართველოს თბილისის სააპელაციო სასამართლოს, სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2018 წლის 14 ივნისის გადაწყვეტილება საქმეზე № 2ბ/5499-17.

⁵¹ იქვე.

- გრანტის წლიური მოცულობის განაწილების შესახებ“ საქართველოს მთავრობის № 131 დადგენილება, 15/03/2017.
17. „ეროვნული სასწავლო გეგმის დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების მინისტრის № 40/ნ ბრძანება, 18/05/2016.
  18. „საგანმანათლებლო დაწესებულებების ავტორიზაციის დებულებისა და საფასურის დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების მინისტრის № 99/ნ ბრძანება, 01/03/2010.
  19. ქანთარია ბ., განათლების უფლების კონსტიტუციური პრინციპი, საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარი, თავი მეორე. საქართველოს მოქალაქეობა. ადამიანის ძირითადი უფლებანი და თავისუფლებანი, თბ., 2013, 426.
  20. საქართველოს თბილისის სააპელაციო სასამართლოს, სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2018 წლის 14 ივნისის გადაწყვეტილება საქმეზე № 2ბ/5499-17.
  21. საქართველოს განათლების, მეცნიერების, კულტურისა და სპორტის სამინისტროს უმაღლესი განათლებისა და მეცნიერების განვითარების დეპარტამენტის უფროსის ფუნქციათა შემსრულებლის მ. შუხოშვილის 2018 წლის 27 ნოემბრის № MES61801523368 წერილი.
  22. Convention against Discrimination in Education, 14/12/1960, <www.unesco.org/education/pdf/DISCRI_E.PDF>.
  23. Civil Rights Act, 02/07/1964.
  24. Savez Crkava (Rijec Zivota) and Others v Croatia, [2010] ECHR, App. № 7798/08.
  25. <www.unesco.ge/?page_id=534>.
  26. <www.civilrights.findlaw.com/discrimination/discrimination-in-education.html>.
  27. <www.stephensons.co.uk/site/individuals/education/discriminationasagroundforappeal>.
  28. <www.law.freeadvice.com/government_law/civil_rights_law_ada/race-discrimination-education.htm>.